

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра страхування, банківської справи та ризик-менеджменту

ПРОГРАМА

**ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ
ДЛЯ НАВЧАННЯ ЗА ОСВІТНІМ СТУПЕНЕМ «МАГІСТР»**

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 07 «ЕКОНОМІКА ТА АДМІНІСТРУВАННЯ»

**СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 072 «ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА
СТРАХУВАННЯ»**

**ОСВІТНЯ ПРОГРАМА «ФІНАНСОВІ РИНКИ ТА РИЗИК-
МЕНЕДЖМЕНТ»**

Затверджено Вченою радою економічного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 6 від 11 грудня 2018 р.)

КИЇВ – 2019

ЗМІСТ

Вступ

Модуль 1. Фінансовий ринок

Рекомендована література

Модуль 2. Ринок фінансових послуг

Рекомендована література

Модуль 3. Фінансовий ризик-менеджмент

Рекомендована література

Модуль 4. Баківська система

Рекомендована література

ВСТУП

Вступні випробування мають за мету з'ясувати рівень засвоєння теоретичних знань абітурієнтів, оцінити їх аналітичні здібності та навички, що відповідають вимогам освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалавра з фінансів та виявити достатність рівня підготовки до навчання в магістратурі на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 072 - фінанси, банківська справа та страхування.

Метою вступного іспиту до магістратури зі спеціальності «фінанси, банківська справа та страхування» є формування контингенту студентів, найбільш здібних до успішного опанування дисциплін означеної спеціальності шляхом оцінки знань та навичок абітурієнтів за напрямками професійно-орієнтованої діяльності бакалавра.

Вимоги до здібностей і підготовленості вступників. Згідно вимог освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» за спеціальністю 072 - фінанси, банківська справа та страхування, передбачається, що вступники повинні мати базову вищу освіту, вільно володіти державною мовою та англійською мовою (рівень B2), мати здібності до оволодіння знаннями та навичками в галузі фундаментальних та професійно орієнтованих економічних дисциплін, мати схильність до наукових досліджень.

Характеристика змісту програми вступного іспиту. Іспит має комплексний характер і базується на провідних навчальних дисциплінах, що формують знання та уміння бакалавра і визначають рівень його кваліфікації. Програма іспиту є міждисциплінарною, охоплює основну проблематику навчальних дисциплін, що вивчають студенти в межах навчального плану освітнього рівня «Бакалавр» і включає такі модулі:

Модуль 1. Фінансовий ринок.

Модуль 2. Ринок фінансових послуг.

Модуль 3. Фінансовий ризик-менеджмент.

Модуль 4. Банківська система.

Під час іспиту враховуються наступні критерії: знання навчального матеріалу дисципліни; вміння виділяти істотні положення навчальної дисципліни; вміння формулювати конкретні положення навчальної дисципліни; уміння застосовувати теоретичні знання для аналізу конкретних економічних ситуацій та вирішення прикладних проблем.

Порядок проведення вступних випробувань визначається «Правилами прийому до Київського національного університету імені Тараса Шевченка».

Формою проведення вступного іспиту до магістратури зі спеціальності освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 072 - фінанси, банківська справа та страхування, освітня програма «Фінансові ринки та ризик-менеджмент» - є письмовий іспит.

МОДУЛЬ 1. ФІНАНСОВИЙ РИНОК

Тема 1.1. Фінансовий ринок, його призначення і основи організації

Об'єктивна необхідність фінансового ринку, його сутність і значення. Структура та функції фінансового ринку. Класифікація фінансових ринків. Фінансові інструменти, що забезпечують перерозподіл фінансових ресурсів серед учасників ринку. Характеристика фінансових інструментів та механізм їх оцінки.

Тема 1.2. Основні фінансові інструменти

Поняття цінних паперів. Види цінних паперів, специфічні особливості окремих видів цінних паперів. Емітенти окремих видів цінних паперів. Цінні папери, що перебувають в обігу в Україні. Облігації - інструмент позики. Види облігацій, корпоративні та державні облігації. Облігації зовнішніх та внутрішніх позик, муніципальні облігації. Визначення та види акцій. Характеристика простих та привілейованих акцій. Вартість акції та оцінка акціонерного капіталу. Акціонерні товариства - емітенти акцій, відкрита підписка на акції. Інновації на ринку фінансових інструментів. Американські та європейські депозитарні розписки.

Тема 1.3. Похідні фінансові інструменти

Визначення та суть строкових угод. Історія виникнення та розвитку ринку строкових угод. Види строкових угод. Визначення та види ф'ючерсів. Механізм укладання ф'ючерсних угод. Роль клірингових палат в торгівлі ф'ючерсами. Основні принципи ціноутворення у ф'ючерсних та форвардних контрактах.

Хеджування за допомогою ф'ючерсів та ризику при хеджуванні. Укладення строкових угод на Українській міжбанківській валютній біржі. Визначення та види форвардних угод. Відмінності між ф'ючерсами та форвардами. Угоди про форвардні процентні ставки. Форвардні угоди з купівлі-продажу валюти.

Визначення та види опціонів. Поняття премії та страйкової ціни. Дохідність опціонів, ціноутворення в опціонах. Угоди «кеп», «флор», «колар» та варанти. Суть та види своїв. Процентні, валютні свої та свої активів. Управління процентним та валютним ризиками за допомогою строкових угод.

Тема 1.4. Ризик та дохід

Визначення та види процентних ставок. Структура ринкових процентних ставок. Визначення процентної ставки з врахуванням інфляції та ризику неповернення. Поняття та основні види ризиків. Кількісна оцінка ризику. Основні види фінансових ризиків.

Механізм оцінки фінансових активів. Оцінка ринкової вартості та доходності облігацій. Визначення тривалості облігації та інших боргових зобов'язань. Фактори, що визначають ринкову вартість акції. Методи оцінки акцій: дивідендний метод, «дійсної вартості акції», «ринкової оцінки активів» та метод МОКА.

Теорія портфелю. Основні принципи формування портфелю цінних паперів. Диверсифікація портфелю, побудова ефективного портфелю. Теорія ринку капіталів. Модель оцінки капітальних активів.

Тема 1.5. Діяльність інститутів спільного інвестування на фінансовому ринку

Місце та роль інститутів спільного інвестування в інвестиційних процесах. Типи інвестиційних компаній. Механізми формування і використання фінансових ресурсів в інвестиційних компаніях різних типів. Вітчизняні інститути спільного інвестування. Державне регулювання діяльності інвестиційних компаній.

Тема 1.6. Діяльність комерційних банків та інших фінансових інститутів

Основні функції та операції комерційного банку. Формування ресурсної бази комерційного банку. Активи комерційного банку. Структура доходів та витрат банківської установи. Основні показники діяльності банку. Державне регулювання банківської діяльності.

Основи діяльності страхових компаній. Ощадні банки, ощадно-кредитні асоціації та кредитні спілки. Ощадна справа в Україні. Інвестиційні банківські фірми, як універсальні посередники на ринку фінансових послуг. Діяльність недержавних пенсійних фондів.

Тема 1.7. Основи організації та функціонування фондового ринку

Сутність та значення фондового ринку, його структура та основні функції. Класифікація фондових ринків. Основи функціонування біржового фондового ринку. Умови обігу цінних паперів на фондовій біржі. Позабіржовий фондовий ринок, його призначення та основи організації.

Інфраструктура фондового ринку. Кліринг та розрахунки за угодами щодо цінних паперів, клірингові палати. Основи депозитарної та реєстраторської діяльності. Професійна діяльність на ринку цінних паперів. Основні напрямки державного регулювання фондового ринку.

Тема 1.8. Інформаційне забезпечення фондового ринку

Інформаційне забезпечення та «прозорість» фондового ринку. Рейтингові агентства, їх роль на ринку. Інформація в пресі про ринкові цінні папери та її аналіз. Історія виникнення, сутність та роль фондових індексів на ринку цінних паперів. Основні типи фондових індексів.

Тема 1.9. Основи функціонування кредитного ринку

Сутність і значення, основи організації і структура кредитного ринку. Функції кредитного ринку. Державний кредит, його форми та види. Банківське кредитування. Системи рейтингу кредитів та позичальників. Вартість кредитних інструментів. Комерційне кредитування. Державне регулювання кредитного ринку.

Тема 1.10. Валютний ринок: основи організації та функціонування

Основи функціонування валютного ринку. Учасники валютного ринку. Види операцій з валютою. Міжнародні фінансові центри по торгівлі валютою. Особливості формування та розвитку валютного ринку в Україні. Валютне регулювання та валютний контроль. Здійснення операцій на міжбанківському валютному ринку. Валютний ділінг в банках.

Тема 1.11. Міжнародний фінансовий ринок: учасники і фінансові інструменти

Основи функціонування міжнародного фінансового ринку. Учасники міжнародного фінансового ринку. Діяльність міжнародних фінансових інститутів та організацій. Фінансові інструменти міжнародного ринку та їх емітенти. Ринок еврооблігацій, евроакцій та еврокредитів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»
2. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок»
3. Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні»
4. Кравченко Ю. Інструменти фондового ринку: Види. Свойства. Особенности эмиссии. Финансовые вычисления. -К.: Эльга: Ника-Центр, 2004. - 337 с.
5. Страхування: Підручник/ За ред. В. Д. Базилевича. – К.: Знання, 2008 – 1019 с. – (Класичний університетський підручник).
6. Халл Дж.К. Опционы, фьючерсы и другие производные финансовые инструменты. -6-е изд. -М. и др.: Вильямс, 2007. -1051 с.
7. Шелудько В.М. Фінансовий ринок : Підручник/ В.М. Шелудько. -К.: Знання, 2006. -535 с.
8. Вейр Д. Тайминг финансовых рынков: Как получить прибыль на фондовом рынке, используя кривую доходности, технический анализ и культурные индикаторы. - М. : Омега-Л : И-трейд, 2006. - 380 с.
9. Геддес Р. IPO и последующие размещения акций. -М.: ЗАО "Олимп - Бизнес", 2007. -Х, 335 с.
10. Рубцов Б.Б. Современные фондовые рынки. -М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. -925 с.
11. Федоров, А. В. Анализ финансовых рынков и торговля финансовыми активами. - М. и др. : Питер, 2007. - 231 с.
12. Дема Д. І. Фінансовий ринок: навч. посібник / Д.І. Дема, І.В. Абрамова, Л.В. Недільська; за заг. ред. Д.І. Деми. – Житомир : ЖНАЕУ, 2017. – 448 с.
13. Шелудько В.М. Фінансовий ринок: Підручник. — 3-тє вид., стер. Затверджено МОН / Шелудько В.М. — К., 2015. — 535 с.

МОДУЛЬ 2. РИНОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

2.1. Економічні та інституційні основи функціонування ринку фінансових послуг

Сутність фінансового посередництва. Відмінність фінансового посередництва від торгового посередництва. Функції фінансових посередників. Вплив змін у фінансових системах на діяльність фінансових посередників. Характеристика фінансової послуги та її основні ознаки. Класифікація фінансових послуг. Прийнятність фінансової послуги. Сутність, функції та структура ринку фінансових послуг. Сегментація ринку фінансових послуг за видами діяльності фінансових посередників та фінансовими активами. Фінансова інклюзія. Фінансові інновації на ринку фінансових послуг.

2.2. Регулювання діяльності учасників ринку фінансових послуг

Необхідність та цілі регулювання діяльності учасників ринку фінансових послуг. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року. Органи державного регулювання ринку фінансових послуг в Україні. Функції Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Проект SPLIT. Форми державного регулювання ринку фінансових послуг. Основні моделі наглядних систем: секторна, за завданнями, єдиного нагляду. Розвиток саморегулювання на ринку фінансових послуг. Діяльність саморегулювальних організацій на ринку фінансових послуг, їх функції.

2.3. Банківські послуги

Необхідність та сутність банківських послуг. Банківські операції, банківські послуги, банківські продукти. Класифікація банківських послуг. Традиційні та нетрадиційні банківські послуги. Депозитні та кредитні послуги банків. Діяльність банків на ринку грошових переказів. Банківські послуги з платіжними картками. Види платіжних карток. Еквайринг банківських карток. Private Banking: сутність, передумови розвитку та особливості здійснення. Місце і роль банків у функціонуванні ринку фінансових послуг України.

2.4. Лізингові послуги

Сутність, функції та види лізингу. Суб'єкти лізингових відносин. Предмет лізингу. Прямий та непрямий лізинг. Оперативний та фінансовий лізинг: спільні ознаки та відмінності. Сублізинг. Етапи надання послуги фінансового лізингу. Права та обов'язки лізингодавця та лізингоодержувача. Методи розрахунку лізингових платежів. Регулярні (постійні платежі, платежі зі змінним відшкодуванням вартості предмета лізингу, платежі з відшкодуванням вартості предмета лізингу рівними частинами) та нерегулярні лізингові платежі. Графік лізингових платежів. Напрями державної підтримки розвитку лізингу. Особливості розвитку ринку лізингових послуг в Україні.

2.5. Факторингові послуги

Сутність і функції факторингу. Відмінність між факторинговими послугами та банківським кредитуванням. Учасники факторингової операції. Класифікація факторингу за основними ознаками. Повне факторингове обслуговування. Факторинг без права та з правом регресу. Порядок надання факторингової послуги. Види міжнародного факторингу. Визначення вартості факторингових послуг. Особливості розвитку факторингу в Україні.

Форфейтинг: передумови виникнення та економічний зміст. Відмінність між форфейтингом та факторингом. Особливості надання форфейтингової послуги та основні ризики учасників форфейтингової угоди.

2.6. Страхові послуги

Ринок страхових послуг. Страхові послуги та особливості їх реалізації. Страхові посередники. Укладення та ведення страхової угоди. Страхові послуги у сфері страхування життя. Страхові послуги у сфері пенсійного страхування. Страхові послуги у сфері страхування від нещасних випадків. Страхові послуги у сфері сільськогосподарського страхування. Страхові послуги у сфері страхування автотранспортних засобів.

2.7. Фінансові послуги кредитних спілок

Необхідність та сутність кредитної кооперації. Особливості створення та основні принципи діяльності кредитних спілок. Види господарської діяльності кредитних спілок. Капітал кредитної спілки та джерела його формування. Основні види внесків до кредитних спілок. Організація залучення внесків. Особливості надання кредитних послуг кредитною спілкою. Класифікація позичок кредитних спілок. Кредитна політика кредитної спілки. Нормативи діяльності кредитних спілок. Діяльність саморегулювальних організацій у сфері кредитної кооперації. Особливості розвитку кредитних спілок в Україні.

2.8. Ломбардні послуги

Необхідність та сутність ломбардної діяльності на ринку фінансових послуг. Особливості організації діяльності ломбардів. Основні напрями діяльності ломбардів. Фінансові послуги ломбарду. Кредитні послуги ломбарду. Договір фінансового кредиту та його зміст. Договір застави. Використання рухомого та нерухомого майна при ломбардному кредитуванні. Супутні послуги ломбарду. Способи продажу заставленого майна ломбардами. Реалізація заставленого майна з аукціонів. Облікова та реєструюча системи ломбарду. Саморегулювання у сфері ломбардної діяльності. Особливості діяльності ломбардів в Україні.

2.9. Фінансові послуги з довірчого управління

Особливості фінансових відносин, що виникають у сфері довірчого управління. Суб'єкти довірчого управління. Основні види трастів: забезпечувальний; охоронний; благодійний; голосуючий. Форми довірчого управління майном: повне довірче управління, довірче управління за

узгодженням, довірче управління за наказом. Активні та пасивні послуги з довірчого управління. Послуги з довірчого управління для фізичних осіб. Заповідальний траст. Прижиттєвий траст. Опікунство й забезпечення зберігання майна та фінансових активів. Агентські послуги. Послуги з довірчого управління для юридичних осіб. Регулювання відносин у сфері довірчого управління. Розвиток фінансових послуг із довірчого управління в Україні.

2.10. Послуги з управління майном при фінансуванні будівництва житла

Необхідність та сутність фінансових послуг з управління майном при фінансуванні будівництва житла. Особливості фінансування будівництва житла через фонди фінансування будівництва (ФФБ) та фонди операцій з нерухомістю (ФОН). Управителі ФФБ та ФОН. Укладання договору про участь у ФФБ та у ФОН. Організаційні аспекти функціонування фонду фінансування будівництва житла та фонду операцій з нерухомістю. Розрахунок вартості зобов'язань при внесенні коштів до ФФБ. Види ФФБ. Діяльність ФФБ в Україні. ФОН на ринку фінансових послуг України. Емісія сертифікатів ФОН. Ризики здійснення інвестицій у ФФБ та у ФОН. Нагляд та регулювання діяльності управителів ФФБ та ФОН.

2.11. Фінансові послуги з недержавного пенсійного забезпечення

Пенсійні система України: структура, передумови та напрями реформування. Розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні. Суб'єкти системи недержавного пенсійного забезпечення. Участь страхових компаній та банків в системі недержавного пенсійного забезпечення. Недержавні пенсійні фонди (НПФ) та їх види. Організаційні аспекти діяльності НПФ. Учасники та вкладники НПФ. Пенсійні внески та пенсійні виплати. Управління активами НПФ. Оцінка фінансового стану НПФ. Критерії визначення економічної ефективності діяльності НПФ. Порядок припинення діяльності НПФ. Особливості діяльності НПФ в Україні.

2.12. Фінансові послуги зі спільного інвестування

Необхідність та сутність діяльності зі спільного інвестування в мовах ринкової економіки. Інститути спільного інвестування (ІСІ) та їх види. Корпоративні інвестиційні фонди (КІФи). Управління активами корпоративного інвестиційного фонду. Пайові інвестиційні фонди (ПІФи). Інвестиційні сертифікати та інвестиційна декларація ПІФу. Відкриті, інтервальні та закриті інвестиційні фонди. Диверсифіковані та недиверсифіковані, спеціалізовані та кваліфікаційні інвестиційні фонди. Біржові інвестиційні фонди. Венчурні фонди. Переваги та ризики вкладень у інвестиційні фонди. Особливості управління та інвестування активів ІСІ. Оцінка ринкової вартості активів ІСІ. Вартість чистих активів ІСІ. Державне регулювання діяльності ІСІ. Особливості розвитку фінансових послуг зі спільного інвестування в Україні.

2.13. Гарантійні фінансові послуги

Необхідність та сутність гарантійної фінансової послуги. Суб'єкти гарантійних операцій. Основні види гарантій. Відкличні та безвідкличні гарантії. Прямі та непрямі гарантії. Гарантії із забезпеченням та без забезпечення. Надання гарантій в міжнародних розрахунках. Контргарантія. Умовна та безумовна гарантія. Основні види банківських гарантій. Тендерна гарантія. Гарантія виконання. Платіжна гарантія. Гарантія авансового платежу. Гарантія повернення позики. Процедура надання банківської гарантії. Оплата гарантійних фінансових послуг. Поручительство. Оформлення відносин поручительства. Розвиток гарантійних послуг в Україні.

2.14. Електронні фінансові послуги

Електронна торгівля, е-комерція, електронний бізнес. Види фінансових послуг в системі електронної комерції. Переваги та недоліки отримання споживачами електронних фінансових послуг. Класифікація фінансових Інтернет-послуг. Інтернет-банкінг. Інтернет-трейдинг. Особливості надання послуг класичними, дисконтними та он-лайн брокерами. Інтернет-страхування. Особливості розвитку FinTech індустрії у світі та організація діяльності фінтех-компаній. Основні перешкоди щодо розвитку електронних фінансових послуг в Україні.

2.15. Захист прав учасників ринку фінансових послуг

Необхідність організації системи захисту прав споживачів фінансових послуг. Захист прав споживачів фінансових послуг. Захист прав кредиторів. Фінансові криза та проблемна заборгованість. Місце і роль асоціацій споживачів і професійних учасників ринку в захисті прав споживачів фінансових послуг. Об'єднання учасників фінансового ринку України. Особливості процедури досудового вирішення спорів споживачів і оферентів фінансових послуг в європейських країнах. Фінансовий омбудсмен. Фінансова інклюзія та фінансова грамотність населення. Особливості реалізації державної політики щодо захисту прав учасників ринку фінансових послуг в Україні.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року: Постанова Правління Національного банку України від 18.06.2015 р. №391.
2. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III.
3. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III.
4. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР.
5. Ринок фінансових послуг: підручник / Онищенко В.О., Завора Т.М. – Полтава: ПолНТУ, 2017. – 409 с.
6. Науменкова С.В. Ринок фінансових послуг: навч. посіб. / С.В. Науменкова, С.В. Міщенко. – К.: Знання, 2010. – 532 с.

7. Ринок фінансових послуг: навчально-методичний комплекс для студентів за напрямом підготовки «Фінанси і кредит» / упорядники: С.В. Науменкова, О.В. Тригуб. – К.: ЦП «Компринт», 2014. – 88 с.
8. Ринок фінансових послуг: підручник / С.М. Еш. – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 400 с.
9. Ринок фінансових послуг : навч. посіб. для студентів ден. і заоч. форм навчання спец. 8.03050801, 7.03050801 «Фінанси і кредит» / Укоопспілка, Львів. комерц. акад. ; [уклад.: Черкасова С. В., Гаврилюк Г. Є.]. – Львів : Вид-во Львів. комерц. акад., 2016. – 323 с.
10. Банківська система: практикум : навч. посіб. / [З.М. Васильченко, О.В. Тригуб]; за ред. д-ра екон. наук, проф. З.М. Васильченко. – К.: ЦП «Компринт», 2017. – 316 с.
11. Страхові послуги: опорний конспект лекцій / Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк, Г.Ю. Тлуста, Т.П. Моташко – К.: Логос, 2017. – 290 с.
12. Страхові послуги: лабораторний практикум / [Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк, Т.П. Моташко та ін.]; за наук. ред. проф. Р.В. Пікус. – К.: Компринт, 2014. – с. 268.
13. Міждисциплінарний словник зі страхування та ризик-менеджменту / [Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк, Т.П. Моташко та ін.]; за наук. ред. проф. Р.В. Пікус. – К.: Логос, 2015. – 508 с.
14. Фінансовий ринок: підручник / В.М. Шелудько. – 3-тє вид., стер. – К.: Знання, 2015. – 535 с.
15. Фондовий ринок: підручник : у 2 кн. / В.Д. Базилевич, В.М. Шелудько, В.В. Вірченко та ін. ; за ред. В.Д. Базилевича; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К. : Знання, 2015. – (Серія «Класичний університетський підручник»).
16. Financial markets and institutions / Frederic S. Mishkin, Stanley Eakins. – the 7th Ed. – Prentice Hall, 2012. – 704 p.

МОДУЛЬ 3. ФІНАНСОВИЙ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ

Тема 3.1. Теоретичні основи управління фінансовими ризиками

Ризик як об'єктивна економічна категорія. Поняття класифікація, її наукове та практичне значення. Підходи до класифікації ризиків. Ознаки класифікації: причина виникнення, рід небезпеки, характер діяльності, з яким пов'язані відповідні ризики, об'єкти, на які спрямовані ризики. Класифікація ризиків за наслідком їх діяльності. Класифікація фінансових ризиків. Загальна характеристика основних груп фінансових ризиків.

Поняття управління ризиком. Стратегія і тактика управління ризиком. Структурна схема ризик-менеджменту. Функції ризик-менеджменту. Характеристика функцій суб'єкта управління в ризик-менеджменті: прогнозування, організація, регулювання, координація, стимулювання, контроль. Сутність ризик-менеджменту як форми підприємництва. Організація ризик-менеджменту. Основні правила ризик-менеджменту. Способи прийняття рішення в стратегії ризик-менеджменту. Методи ризик-менеджменту: уникнення, прийняття, передання, зниження.

Тема 3.2. Система кількісних оцінок фінансового ризику

Ризик в абсолютному виразі. Ризик у відносному виразі. Аналіз існуючих методів оцінки ризику. Схема аналізу ризику. Оцінка можливих втрат підприємства. Якісна та кількісна оцінка ризику. Методи кількісної оцінки ризику. Метод математичної статистики. Метод аналізу чутливості. Метод експертних оцінок. Метод дерева рішень. Метод доцільності витрат. Інтегральна оцінка ризику. Інтегральні характеристики ризику. Роль інтегральних показників ризику в фінансовому плануванні діяльності підприємства.

Тема 3.3. Політико-економічний ризик у системі ризик-менеджменту

Суть політико-економічного ризику (ризиків країни) та міжнародного ризику. Чинники, що обумовлюють політико-економічний ризик. Методи управління ризиком країни. Характеристика методики BERI для оцінки ризику країни. сутність методики Швейцарської банківської корпорації Визначення рейтингу країни. Рейтинг економічного ризику. Трансляційний ризик. Формування рейтингу політичного ризику. Проблеми, що існують при визначенні ризику країни. Визначення доцільності страхування політичного ризику.

Тема 3.4. Управління ризиками проектного фінансування

Загальні закономірності управління інвестиційними проектами. Критерії оцінки інвестиційного проекту. Оцінка економічної ефективності проекту. Застосування методу дисконтування для оцінки економічної ефективності проекту. Методи оцінки інвестиційних ризиків. Оцінка економічної ефективності страхування інвестиційних ризиків. Методологія оцінки

ефективності страхування інвестиційних ризиків. Приклади оцінки ефективності страхування політичних ризиків. Практика страхування інвестиційних ризиків. Страхування від політичних ризиків. Страхування інвестицій від комерційних і фінансових ризиків.

Тема 3.5. Управління ризиками портфеля фінансових інструментів

Диверсифікація як спосіб зниження ризику. Теорія портфеля. Сутність управління портфелем цінних паперів. Норма прибутку цінних паперів. Ризик цінних паперів. Кореляція цінних паперів та її застосування. Портфель з двох різних акцій. Портфель з багатьох акцій. Загальні засади теорії портфеля. Оптимізація його структури. Спрощена класична модель формування портфеля. Альтернативні теорії формування портфеля фінансових інструментів.

Тема 3.6. Ризик неплатоспроможності суб'єктів господарювання

Сутність ризику неплатоспроможності. Характеристика джерел ризику неплатоспроможності. Аналіз ризику неплатоспроможності підприємства. Експертні оцінки. Коефіцієнтний аналіз. Зарубіжні методики. Модель Е. Альтмана. Модель Credit-Mep. Оцінка фінансових ризиків за допомогою Метода Ліса. Модель CART. Модель Таффлера. Модель Д. Чессера. Модель Дж.Фулмера. Французька модель. Управління ризиком неплатоспроможності.

Тема 3.7. Кредитний ризик в системі фінансових відносин

Сутність кредитного ризику. Причини виникнення кредитного ризику. Банківська кредитна політика та ризик. Концепція стратегії кредитного ризику. Кількісна оцінка кредитного ризику. Система кількісних показників ступеня кредитного ризику. Метод фінансових коефіцієнтів. Статистичні методи оцінки ступеня кредитного ризику. Експертні методи оцінки кредитного ризику. Аналіз, методи зниження та моделювання кредитного ризику. Джерела та структура кредитного ризику. Методи зниження кредитного ризику.

Тема 3.8. Відсотковий ризик, методи аналізу та управління

Сутність і зміст відсоткового ризику. Значення відсоткового ризику. Стратегії управління відсотковим ризиком (загальна характеристика). Метод структурного балансування. Управління процентною маржею. Основні положення геп-менеджменту. Кумулятивний геп. Проблеми практичного застосування геп-менеджменту. Дюрація як метод управління відсотковим ризиком. Хеджування ризику відсоткових ставок за допомогою форвардних контрактів. Процес хеджування ф'ючерсами відсоткових ставок. Опціони відсоткових ставок. Хеджування ризику відсоткових ставок на основі своп-контрактів.

Тема 3.9. Управління ризиком ліквідності

Сутність ризику ліквідності. Характеристика джерел ризику ліквідності. Класифікація ризику ліквідності. Теорії управління ризиком ліквідності. Теорія комерційних позик. Теорія переміщення. Теорія очікуваного доходу. Теорія

управління пасивами. Методи управління ризиком ліквідності. Методи управління ліквідністю банку. Стратегія трансформації активів. Стратегія запозичення ліквідних засобів. Стратегія збалансованого управління ліквідністю. Методи оцінювання потреби в ліквідних засобах. Метод фондового пулу. Метод структурування фондів. Метод показників ліквідності. Управління грошовою позицією та обов'язковими резервами банку.

Тема 3.10. Валютні ризики суб'єктів господарювання, методи аналізу і управління

Поняття і головні чинники валютного ризику. Класифікація валютних ризиків. Основні види валютного ризику: економічний, трансляційний, угод. Особливості управління валютними ризиками. Валютні операції та управління валютним ризиком. Управління валютною позицією банку. Управління валютною позицією на основі структурного балансування валютних потоків. Управління валютною позицією за допомогою строкових валютних угод. Форвардні угоди: мета та умови укладання форвардних контрактів. Особливості обрахунку форвардних курсів. Форвардні угоди на нестандартні терміни. Нові форми форвардних угод. Використання форвардних угод на українському валютному ринку.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Міждисциплінарний словник зі страхування та ризик-менеджменту / [Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк, Т.П. Моташко та ін.]; за наук. ред. проф. Р.В. Пікус. – К.: Логос, 2015. – 508 с.
2. Пікус Р.В. Управління фінансовими ризиками: Підручник. - К.: Знання 2010. - 560 с.
3. Старостіна А.О., Кравченко В.А. Ризик-менеджмент: теорія та практика: Навч. посібник / Національний технічний ун-т України «Київський політехнічний ін-т». — К. : Кондор; ІВЦ «Видавництво «Політехніка», 2004. — 200с.
4. Страхування: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. - К.: Знання, 2008. - 1019 с.
5. Управління фінансовими ризиками: Опорний конспект лекцій / Пікус Р.В., Приказюк Н.В. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2010. – 228 с.
6. Управління фінансовими ризиками: Лабораторний практикум / Р.В. Пікус, Н.В.Приказюк, Г.Ю. Тлуста, Г.І. Олійник. – К.: Логос, 2018. – 213 с.

МОДУЛЬ 4. БАНКІВСЬКА СИСТЕМА

Тема 4.1. Економічні та інституційні основи функціонування банківської системи

Сутність банку та його роль у фінансовому посередництві. Сучасні зарубіжні теорії функціонування «банківської фірми». Еволюція поглядів на економічну роль банківництва. Історія розвитку банків і трансформація їх ролі в системі ринкової інфраструктури. Поняття, передумови створення банківської системи, її функції. Структура банківської системи. Види банків та їх характеристика. Становлення банківської системи незалежної України. Сучасний стан та проблеми функціонування банківської системи України в контексті глобалізаційних процесів.

Тема 4.2. Основи організації діяльності банків

Функції і види банків. Порядок створення і державної реєстрації банків в Україні. Ліцензування банківської діяльності та порядок видачі ліцензії на здійснення банківських операцій. Загальна характеристика та класифікація банківських операцій. Організаційна та функціональна структура банку та управління банком. Тимчасова адміністрація, реорганізація і ліквідація банку. Розвиток і розширення ринку банківських послуг в Україні. Порівняльна характеристика банківських продуктів і послуг. Розробка корпоративної стратегії розвитку банку. Види банківських об'єднань та їх загальна характеристика.

Тема 4.3. Формування ресурсної бази банку

Економічна характеристика та склад ресурсів банку. Банківський капітал, його внутрішня структура. Функції основного, додаткового та субординованого банківського капіталу. Міжнародні стандарти достатності власного капіталу банків. Методи управління банківським капіталом. Регулятивний капітал та його вплив на формування власного капіталу банку. Аналіз показників достатності капіталу банку. Залучені та запозичені кошти банку. Брутто- та нетто-ресурси банку. Імобілізація коштів банку. Прогнозування ресурсів банку. Склад та характеристика залучених коштів банку. Цінові та нецінові методи управління залученими коштами. Запозичення ресурсів на міжбанківському ринку. Склад запозичених коштів банку та методи управління ними. Аналіз екзогенних та ендемогенних факторів, що впливають на формування ресурсної бази банку.

Тема 4.4. Організація кредитної роботи в банку та формування кредитного портфеля

Кредитна політика банку як складова його бізнес-плану. Організаційна структура кредитної функції банку. Класифікація банківських позичок та сучасні види кредитів. Процес банківського кредитування. Види позичкових рахунків та режими їх дії. Форми забезпечення повернення банківських

позичок. Аналіз структури кредитних вкладень. Комплексний аналіз ціноутворення за банківськими кредитами. Аналіз кредитоспроможності позичальника та способи її оцінки банком. Оцінювання якості кредитного портфеля та порядок формування резервів на відшкодування можливих втрат за активними операціями банків. Кредитний ризик банку та способи його мінімізації. Методи управління проблемними кредитами. Банківський контроль і кредитні санкції.

Тема 4.5. Діяльність комерційних банків на валютному ринку

Валютні цінності. Економічний зміст валютного курсу. Режими та методики курсоутворення. Конвертованість валюти і її види. Класифікатор іноземних валют НБУ. Характеристика поточних (спот) і термінових (форвард) валютних угод. Пряма (європейська) та непряма (американська) система котирування валюти. Крос-курси валют та способи їх обчислення. Методи обчислення форвардних валютних курсів. Залучення та розміщення валютних коштів банків. Відкрита валютна позиція банку, алгоритм її обчислення та регулювання. Правила і стандарти торгівлі іноземною валютою на міжбанківському валютному ринку. Механізм проведення валютних аукціонів. Оцінка ступеня залежності діяльності банку від валютних доходів. Аналіз ефективності діяльності банків на валютному ринку.

Тема 4.6. Комерційна діяльність банків на ринку цінних паперів

Загальна характеристика діяльності банків на ринку цінних паперів. Функціональна організація підрозділу банку для здійснення операцій з цінними паперами. Зміст основних етапів емісійної діяльності банків. Формулювання інвестиційних цілей банку. Форми інвестицій в цінні папери: стратегічні і портфельні інвестиції. Характеристика етапів процесу інвестування. Загальна характеристика професійної діяльності банків на ринку цінних паперів. Ризик і ліквідність в інвестиційній діяльності банків. Регулятивні вимоги до банківської діяльності на ринку цінних паперів. Порядок формування резервів на відшкодування втрат за банківськими інвестиціями в цінні папери. Особливості виконання банками функцій андеррайтерів у сучасних умовах. Особливості функціонування банків на біржовому та позабіржовому ринку цінних паперів. Участь банків у процесі первинного публічного розміщення акцій (IPO).

Тема 4.7. Забезпечення фінансової стійкості банку

Сутність фінансової стійкості банку. Ліквідність та платоспроможність банку. Аналіз структури активів банку з урахуванням ступеня їх ліквідності. Аналіз вхідних та вихідних грошових потоків банку. Аналіз структури доходів банку та факторів, що їх визначають. Аналіз структури витрат банку та факторів, що їх визначають. Управління грошовими потоками банку як складова процесу управління ліквідністю. Обчислення нетто-ліквідної позиції банку. Методи оцінки потреб в ліквідних засобах. Визначення грошової позиції банку та її вплив на фінансову стійкість банку. Сучасні методи

управління ліквідністю банку: метод фондowego пулу; метод структурування фондів; метод показників ліквідності. Вплив грошово-кредитної та валютної політики НБУ на ліквідність комерційних банків. Порядок розподілу та використання банківського прибутку. Фонди банків, їх види, порядок формування та використання. Формування системи показників ефективності діяльності банку. Засоби підвищення фінансової стійкості банку.

Тема 4.8. Рейтингові системи оцінки результатів діяльності банків

Значення рейтингу як економічної категорії в процесі формування транспарентності фінансового ринку для його учасників. Рейтинг та його різновиди в економічній практиці: порівняльна характеристика. Рейтингова система «CAMELSO» та її адаптування до вітчизняних умов. Відкриті рейтингові системи оцінки банків. Схеми побудови макетів рейтингів кредитоздатності, надійності та сталості банку.

Тема 4.9. Взаємодія банків з іншими професійними учасниками фінансового ринку

Специфіка співпраці інститутів фінансового посередництва. Небанківські фінансові інститути як конкуренти банків. Інфраструктурні інститути фінансового ринку у контексті організації банківської діяльності. Причини появи і тенденції розвитку фінансових об'єднань та роль банків у них. Форми та переваги інтеграції банківського і небанківського фінансового капіталу.

Тема 4.10. Управління фінансовою безпекою банківських установ

Сутність, принципи і завдання управління фінансовою безпекою банківських установ. Класифікація загроз фінансовій безпеці банків. Типові фінансові злочини в банківських установах. Характеристика тенденцій та чинників, що впливають на фінансову безпеку банків. Інструменти та методи оцінки рівня фінансової безпеки банків. Формування ефективної системи управління фінансовою безпекою банків.

Тема 4.11. Зарубіжний досвід функціонування банківських систем

Особливості функціонування банківських систем країн Центральної та Східної Європи. Банківська система Польщі. Банківська система Угорщини. Банківська система Чехії. Специфіка становлення та розвитку банківських систем країн Західної Європи. Банківська система Німеччини. Банківська система Великобританії. Банківська система Франції. Банківська система Італії. Банківська система Швейцарії. Гармонізації та уніфікація банківських систем країн Єврозони. Особливості функціонування банківських систем розвинутих країн Америки та Азії. Банківська система США. Банківська система Канади. Банківська система Японії. Банківська система Китаю. Вплив глобалізації на розвиток банківництва.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. №2121-III.
2. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV.
3. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012 р. № 4452-VI.
4. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова Правління НБУ від 28.08.2001 р. №368.
5. Банківська система: практикум: навч. посіб. / [З.М. Васильченко, О.В. Тригуб]; за ред. д-ра екон. наук, проф. З.М. Васильченко. – К.: ЦП «Компринт», 2017. – 316 с.
6. Васильченко З.М. Комерційні банки: реструктуризація та реорганізація: монографія / З.М. Васильченко. – К.: Кондор, 2004. – 528 с.
7. Банківська система: підручник / [М.І. Крупка, Є.М. Андрущак, Н.Г. Пайтра та ін.]; за ред. д-ра екон. наук, проф. М.І. Крупки. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2013. – 556 с.
8. Банківська система: підручник / [Реверчук С.К., Владичин У.В., Лобозинська С.М. та ін.]; за ред. д-ра екон. наук, проф. С.К. Реверчука. – Л.: ЛНУ ім. Івана Франка, 2013. – 498 с.
9. Банківська система: [Електронний ресурс]: навчальний посібник / за ред. проф. І.Б. Івасіва. – К.: КНЕУ, 2014. – 370 с.
10. Банківська система: у схемах і таблицях: навч. посіб. / [С.А. Кузнецова, Т.М. Болгар, З.С. Пестовська]; за заг. ред. д-ра екон. наук С.А. Кузнецової. – Д.: Дніпропетр. ун-т ім. Альфреда Нобеля, 2012. – 319 с.
11. Банківська справа : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / [І.О. Лютий, А.С. Криклій, В.І. Міщенко, С.В. Науменкова, Н.І. Версаль]; за ред.: І. О. Лютий. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2009. – 384 с.
12. Банківські системи зарубіжних країн [Текст]: підручник / П.В. Мельник, Л.Л. Тарангул, О.Д. Гордей. – К.: Алерта: Центр учбової літератури, 2010. – 586 с.
13. Консолідація у банківському секторі: теорія і досвід: монографія / О.Д. Вовчак, В.І. Рудевська. – К.: ДВНЗ «Ун-т банк. справи», 2017. – 222 с.